

მხატვრული აზროვნება, როგორც საზოგადოებასთან ურთიერთობის ეფექტიანობის რესურსი (ჯემალ ქარჩხაძის პუბლიცისტის მიხედვით)

მარინე ლომიძე
სტუ-ს პროფესორი

ARTISTIC THINKING AS A RESOURCE FOR THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC RELATIONS (ACCORDING TO PUBLICIST JEMAL KARCHKHADZE)

Marine Lomidze
Professor of GTU

RESUME

Finding the appropriate word to express one's thoughts according to its meaning (semantics) is generally not difficult for the writer as he knows the meaning of the word better, possesses a good knowledge of the culture of written speech and, more importantly, uses words carefully. This is a general characteristics of Jemal Karchkhadze's journalism. In the journalistic thinking of the writer, the pulse of time is felt and the unity of literature and journalistic principles is revealed; the information/opinion is directly, openly visible or presented contextually, which gives the reader a unique idea or allows interpretation. Coherence and correspondence of words, possession of the vocabulary of the Georgian language, accuracy of speech, expressiveness, iconic communication - every journalistic work of the writer refers to this pattern. In Jemal Karchkhadze's journalism, there are many examples of artistic speech (simile, epithet, metaphor, expressive repetitions-refrain, etc.).

საკვანძო სიტყვები: მწერალი, პუბლიცისტიკა, მხატვრული აზროვნება, სიტყვათა შეთანხმება, კომუნიკაცია, ლექსიკა, პოტენციალი.

* * * *

საკუთარი ნააზრევის გამოსათქმელად სათანადო სიტყვის პოვნა მისი მნიშვნელობის (სემანტიკის) მიხედვით ზოგადად მწერლისთვის არ წარმოადგენს სირთულეს, რადგან მან სიტყვის მნიშვნელობაც უკეთ იცის, წერილი მეტყველების კულტურასაც ჯეროვნად ფლობს და, რაც მთავარია, ყურადღებით, სიფრთხილით ეკიდება „პირველად ყოფილს“. ეს ჯემალ ქარჩხაძის პუბლიცისტის ზოგადი დახასიათებაა. მწერლის პუბლიცისტურ ნააზრევი შეიგრძნობა დროის მაჯისცემა და ვლინდება ლიტერატურისა და პუბლიცისტის პრინციპების ერთიანობა; ინფორმაცია/მოსაზრება პირდაპირ, ლიად ჩანს ან ქვეტექსტურადაა წარმოდგენილი, რაც მკითხველს ცალსახა აზრს უყალი-

ბებს ან ინტერპრეტაციის საშუალებას აძლევს.

მწერლის პუბლიცისტური მთავარი სათქმელი ისაა, რომ ადამიანის ზნეობრივი ბუნების დასაბამი, სათავე მისი არსის წარმომავლობაშია-ხასიათი, დამოკიდებულებათა სისტემა, საქციელი არის მიზეზი(გაცნობიერებული, შეიძლება გაუცნობიერებელიც) და საწყისი საკუთარ თავთან და გარესამყაროსთან ყოველგვარი ურთიერთობისა. ადამიანის დანიშნულება უფრო მეტია, ვიდრე გულგატეხილობის ფილოსოფიით სულდგმულობა, რომ ამკვეყნიურ წუხილსაც შეიძლება მოეძებნოს სარგებელი, სურვილისა და მცდელობის პირობებში ისინი სიხარულადაც შეიძლება ვაქციოთ.

ჯემალ ქარჩხაძის მწერლური პუბლიცისტიკა აღბეჭდილია თვალსაზრისების სიახლის და სიმწვავის, ვნებათაღელვის სრული გამის წარმოჩენით, სიმართლის ხედვით, საკუთარი არსების სრულად გამოვლენით, სურვილებით, რომლებიც მისი ფასეულობათა საზომია.

მკითხველისთვის საერთო სივრცის შიგნიდან და მის მიღმა ქარჩხაძის ხედვის აღსაქმელად სიტყვათა თავსებადობა და შეხამება, ქართული ენის ლექსიკური ფონდის ფლობა, მეტყველების სიზუსტე, გამომსახველობა, კომუნიკაციის ხატოვანება - მწერლის ყოველი თხზულება ამ მოდელისაა.

ჯემალ ქარჩხაძის პუბლიცისტიკაში სწორედ მხატვრული ფორმებით მიიღწევა ავტორის თვალსაზრისის გამჟღავნება; თვალსაჩინოა თხზულებათა ნარატივის ლოგიკა, რაც იძლევა საშუალებას, მკითხველი თვითონ მივიდეს დასკვნამდე; იკვეთება მხატვრული აზროვნების გამოვლენის ორი ტენდენცია: ფაქტის, საგნის, მოვლენის ხატოვანი ელფერით დაზუსტება/დაკონკრეტება, ცალკეული დეტალის დასურათხატება და მწერლის ესთეტიკური იდეალის პოზიციის გამომხატველი ტროპების მოშველიება. ეს შეიძლება შემდეგნაირად ავხსნათ: მას აზრის გამოხატვა უფრო ბუნებრივად მხატვრული ხერხებით ემარჯვება (რის გარეშე არ შეუძლია); ვფიქრობ, საკუთარი ნააზრევის სასარგებლოდ მეტი ნდობისათვისაც. ამასთან, ყველგან მძლავრობს ავტორის მე“.

ჯემალ ქარჩხაძე იყენებს ქართული ენის ლექსიკის საყოველთაოდ დამკვიდრებულ სიტყვებს, რომლებიც ყველასთვის ადვილად გასაგებია და მათი გამოყენება შესაძლებელია ნებისმიერ თემაზე მსჯელობისას ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე. მაგრამ კონტექსტის შესაბამისად მოულოდნელი და ორიგინალური ხატოვანი გააზრება ამ ჩვეუ-

ლებრივი სიტყვების ემოციური და ესთეტიკური ზემოქმედების ძალას ამჟღავნებს. მწერალი მიმართავს ტერმინოლოგიურ სისრულეს, ამასთან საერთო ლექსიკას ახალთახალი ექსპანსიური მნიშვნელობით იშველიებს. მოვლენათა მასშტაბი, რელიეფურობა, მნიშვნელობა, როლი იკითხება სწორედ სათანადო სიტყვათა მოძებნით, გარემოებებისადმი მათი ოსტატურად მისადაგებითა და შეთანხმებით, რაც ყველაზე ნათლად მიაჩნდება მწერლის მოქალაქეობრივ და პროფესიულ დამოკიდებულებებს. მოვლენების მხატვრულად წარმოსახვა ანუ შთაგონება მისი სულიერების გამოვლენის ბუნებრიობაა.

ქარჩხაძის პუბლიცისტიკა ენის სრული გამომსახველობითი პოტენციალის, ენობრივი პლასტის გამოვლენის სანიშნო ილუსტრაციაა. პუბლიცისტიკაშიც საკუთარი პროზაული სტილის „დამცველია“, ერთგულია, რითაც, სინტაქსურ სირთულეს არ გაუზრის, რადგან ეს ფორმა აზრის დაქუცმაცების თავიდან აცილების საშუალებას აძლევს, ცდილობს შინაგანი რიტმის ბუნებრიობა არ დაარღვიოს, უპირატესობას დასრულებულ ფრაზას ანიჭებს.

ერთგან ბავშვობის გარემოზე საუბრისას მწერალი აღნიშნავს, რომ ჩვევად გვაქვს საუკეთესო ეპითეტები დაუფიქრებლად ვფანტოთ მარჯვნივ თუ მარცხნივ, მაგრამ „ამჯერად ისინი სწორედ თავ-თავიანთ ადგილასაა ნახმარი“. ქარჩხაძის პუბლიცისტიკა ის შემთხვევაა, სადაც არათუ დაუფიქრებლადაა მიმოფანტული ეპითეტები და ზოგადად ლექსიკური ერთეულები, არამედ სიტყვებმა აზრის სიკაბდისთვის ყველა ვითარებისთვის სწორედაც რომ ზუსტად „იპოვეს ტექსტში თავიანთი ადგილი“, ანუ, როგორც სპეციალისტები ამბობენ, „ტექსტისთვის ერთადერთი მართებული სიტყვის მოძებნა“.

ქარჩხაძის პუბლიცისტიკაში მხატვრული მეტყველების მრავალი ნიმუშია (შედარება, ეპითეტი, მეტაფორა, ექსპრესიული გამეორებები-რეფრენი და სხვ.), რომელთა შორის ყურადღებას იპყრობს გაპიროვნების (პერსონიფიკაციის) მეთოდის გამოყენება. გასულიერებული საგნები და რეალური მოვლენები შთამბეჭდავ სურათებს ქმნის მკითხველის წარმოსახვის „დაძაბვისთვის“ სინამდვილის გასააზრებლად, რადგან ისინი ეფექტური არგუმენტების როლსაც ითავსებენ. მხატვრული აზროვნების მრავალფეროვნებიდან გამოკვეთილი იდეის ფრაგმენტება „მიზიდულობის ძალას“ იკრებს და დაუვინყარ სახეებს ქმნის. მაგალითად, „ზნეობა, რომელიც ...ღია ცის ქვეშ გვეგდო, ისე ჩაიკარგა შიშველი იდეოლოგიის ყოვლისმომცველ სქემაში, ისე გაილია, ისე აღმოჩნდა ხელფეხშეკრული და დატყვევებული, არც კი გაგვივია, თუ დავკარგეთ“.

შედარების ნიმუშების მოსახმობად, საინტერესო იქნება ამ მეთოდისადმი მწერლის დამოკიდებულების გაცნობა, რასაც იგი მწერლისა და მწერლობის მნიშვნელობაზე სასაუბროდ გამოთქვამს მისთვის ჩვეული არგუმენტაციით: „მწერლისა და მწერლო-

ბის დანიშნულებაზე რომ ვილაპარაკო, შედარება უნდა მოვიშველიო, ჯერ ერთი, ასე უკეთ მოვახერხებ აზრის ნათლად გამოხატვას და მეორეც, შედარებას ყოველთვის ახლავს ჭეშმარიტების ჩუმი, მაგრამ ურცხვი პრეტენზია“.

მწერალი მათ ბუნებრივად იმარჯვებს აზრის გადმოსაცემად. მხატვრული შედარებების მეშვეობით იგი ნაკლებად ცნობილს მეტად ცნობილით განსაზღვრავს, რითაც მოვლენას რელიეფურად აღწერს და მკითხველის წარმოსახვას დაბავს. სანიშნოდ:

„ჩემსა და არაქართველ მკითხველს შორის ყოველთვის დგას თარგმანი-მეტნაკლებად შეჭირბული ფანჯარა“.

საინტერესოა ენის აღქმის ორი განსხვავებული პრიზმა:

„...ენის ის ნაწილი, რომელიც ინსტრუმენტი და კომუნიკაციის საშუალებაა, მრავალქიმიანი ვარსკვლავის ერთი ქიმი“.

„...ახლა ენა უნდა შევადაროთ ვეება დაბურულ ტყეს, რომელიც პატარა, მზიანი მდელოთი თავდება. სწორედ ეს მდელო, ტყის ეს პერიფერია, სადაც ტყე უკვე მთლად ტყე აღარ არის, ცვლის ახალ შედარებაში იმას, რაც ადრე ვარსკვლავის ქიმის სახელით მოვიხსენიე. ეს მდელოა ჩვენი ცხოვრების ასპარეზი, ხოლო მის უკან დიდი, უღრანი, იდუმალის ტყეა, სადაც მოუსვენარი ადამიანები დადიან, რათა გონებით კი არ ჩანვდნენ ენის იდუმალებას, არამედ ერთიანად ჩაეფლონ ამ იდუმალებაში და საპიენსის ფაბერული მისტერია განახორციელონ... დიდ მწერალთა სიდიდე თუ მეტი არა, სანახევროდ მაინც, ენას ეყრდნობა“.

მკითხველის/მსმენელის ყურადღების მისაპყრობად ავტორები ძირითადი აზრების გამეორებას იყენებენ. სიტყვათა გამეორების არსებული სახეებიდან ქარჩხაძის პუბლიცისტიკაში უმთავრესად სიტყვასიტყვით გამეორების ხერხი გვხვდება.

„აკი გაჩნდა კიდევ სახიფათო ნიშნები: აქა-იქ ხალხს უკვე ისე ეპყრობიან, როგორც ხელზე მოსამსახურე ბიჭს, აქა-იქ უკვე ახალი ცენზურის დაწესებას ცდილობენ, აქა-იქ უკვე ხელოვნების თავისუფლებას ახალ იდეოლოგიურ ჩარჩოში სვამენ და „სავალდებულო თემებს“ არიგებენ, აქა-იქ უკვე ტაბუდადებულ ზონებს ქმნიან, აქა-იქ უკვე კურიოზებადმდეც მიდიან...“

„არ ვიცი, რომელი ლიტერატურული ტრადიციების გამგრძელებელი ვარ...“

არ ვიცი, ვეკუთვნი თუ არა იმ მწერლების რიცხვს(ასეთი მწერალი ძალიან ბევრია), რომლებიც მომწონს...

არ ვიცი, როგორია ჩემი სტილი...

არ ვიცი, როგორი უნდა იყოს იდეალური მკითხველი(ყოველ შემთხვევაში, ისეთი ნიშნები არ ვიცი, რომ მოსაწყენად ტრაფარეტული არ იყოს“.

გამოთქმული აზრები უტყუარი თეზისის სახისაა და გამეორების ხერხით ისე ხატოვნადაა წარმოჩენილი, რომ ემოციურობის მუხტს ზრდის. ყურადღე-

ბის კონცენტრაცია ეჭვის საფუძველს აქარწყლებს და აუდიტორიის მისამხრობადაც გრძნებით შემკვრელი ეფექტის როლს იძენს. ავტორმა ამ ხერხით ნამდვილად შეძლო საზოგადოების განწყობის შექმნა. სოციალური განწყობა ე.წ. ატიტუდი (კოგნიტური და ემოციურ-შემფასებლური ელემენტების ერთობლიობა) სოციალური პოზიციის წინაპირობა ხდება.

ამიტომაც არის ძნელი მშვიდად, ემოციის გარეშე იკითხო რაციონალიზმით გამსჭვალული ამგვარი მხატვრული წარმოსახვით აღქმული გარესამყარო. ამ ლირიკული პასაჟების ქვეტექსტებში, ვფიქრობ, უფრო მწვავედ იკვეთება სათქმელი: სტრიქონებსა და სტრიქონებს მიღმაც პუბლიცისტური სიმწვავე ეფექტიანიც არის და ეფექტურიც.

პუბლიცისტის ინტელექტი აღბეჭდილია სიტყვის სხივმოსილებაზე საგანთა ბუნების მომცველი ცოდნით და ცინცხალი გრძნობადობით. მხატვრული სახეების გამოყენება მკითხველს ეხმარება აზროვნების პროცესში, ქარჩხადის მიერ შეთავაზებული ინფორმაციის გაშიფვრა-გაცნობიერებაში. მწერლის მოსაზრებათა სისტემა არა მხოლოდ ცალკეულ მოვლენას, არამედ სამყაროსაც თავისებურად ხედავს და აღიქვამს.

სიტყვის საზრისი, ლოგიკის კულმინაცია, ტექსტის ორგანულად შემკვრელი ფრთიანი, მახვილგონივრული გამონათქვამები ისეა დამუხტული სიტყვათა შეთანხმებებით, რომ აგაფორიანებს, ფიქრებს აგიშლის, დღევანდელობასთან პარალელებს გაპოვინებს, საქმის კეთების ჟინით აგავსებს. გონიერ, მხატვრული სიტყვის მოყვარულს, ალბათ, ასეც დაემართება: ესთეტიკის განცდასთან ერთად გონების სრულყოფა „შემთხვევა“.

ჭეშმარიტი პუბლიცისტის(ცნებებით აზროვნება, შეფასება, განზოგადება) დანიშნულებაა ეს არის კომუნიკაციის დასაბამიდან და მისი ვარგისობა უვადოა. ამიტომაც არის მხატვრული აზროვნების ხერხების გამოყენება საზოგადოებასთან ურთიერთობის ერთ-ერთი შთამბეჭდავი საშუალება. მარადიული ფასეულობებით დანახული ნებისმიერი დროის ნააზრევში ყოველთვის შეგიძლია ამოიკითხო ის, რაც სარგებელს მოგიტანს, რისი ცოდნაც ყოველთვის გჭირდება. ცოდნისკენ, სწავლისკენ სავალი გზა(სვლა) კი მუდმივი მოგზაურობაა ადამიანის უკეთესობისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ავთანდილ არაბული. ქართული მეტყველების კულტურა. გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2004.
2. ნანა გაფრინდაშვილი. დარეჯან თვალთვაძე. რიტორიკის შესავალი. თბილისი, 2007.
3. ჯემალ ქარჩხაძე. პუბლიცისტიკა. „ქარჩხაძის გამომცემლობა“, 2014
4. ოთარ ჭილაძე. ღრუბელი. დიალოგები. გამომცემლობა „ინტელექტი“, თბილისი, 2014.